

Inhoudsopgave

(Her-)introductie? (Re-)introduction? H.J.P.A. Verkaar 146

Is uitsterven een probleem, en herintroductie een oplossing?

Is extinction a problem, and can it be solved by re-introduction? P. Opdam & J. Verboom 149

Gevolgen van het introduceren van soorten. The impact of introductions of species. R. Hengeveld 156

Introductie: van 'domusticatie' tot natuurbehoud?

Introduction: from 'domus-tication' to nature conservation? H.D. Rijksen 162

(Her-)introductie van kreeftachtigen in het zoete water.

Introduction of macroinvertebrates in fresh water habitats. L.W.G. Higler 169

Herintroductie van vissoorten. Re-introduction of fish species.

H. van Rossum & A.P. van der Meché 172

(Her-)introductie van plantesoorten: floravervalsing of natuurbehoud? (Re-)introduction of plant species: flora adulteration or need for nature conservation? G. Londo & R. van der Meijden 176

Introductie van grote herbivoren: zinvol of niet? Introduction of large herbivores in nature reserves. G.W.T.A. Groot Bruinderink 183

(Her-)introductie in (inter-)nationale wet- en regelgeving. (Re-)introduction in (inter-)national legislation. J. Walter 189

(Her-)introductie: redding of face-lift van de natuur?

(Re-)introduction: preservation or only face lift of nature? H.J.P.A. Verkaar & G. van Wirdum 196

(Her-)introductie?

Dick Verkaar

Veel plante- en diersoorten worden in Nederland in hun voortbestaan bedreigd. Ondanks alle goede bedoelingen die worden uitgesproken in allerlei beleidsnota's zijn in deze eeuw ongeveer de helft van alle dagvlinders, 55% van alle paddestoelen, alle reptielen, 64% van alle amfibieën en ruim 30% van alle hogere planten sterk in aantal vindplaatsen achteruitgegaan (Weinreich & Musters, 1989). Is (her-)introductie een effectieve maatregel om deze achteruitgang tegen te gaan? In dit inleidende artikel wordt een overzicht gegeven van de problematiek en worden de begrippen introductie en herintroductie gedefinieerd.

Sommige soorten kunnen inmiddels voor Nederland als uitgestorven worden beschouwd. Zo is vermoedelijk 78% van de oorspronkelijk in Nederland voorkomende visfauna van zoete wateren nagenoeg verdwenen. Daarnaast is er een groot aantal soorten dat in bepaalde regio's vrijwel uitgestorven is en alleen nog in bepaalde 'uithoeken' voorkomt. Men denke hierbij bijvoorbeeld aan soorten van het dwergbiezenverbond dat rond de eeuwwisseling nog in grote delen van het binnenland voorkwam, maar nu grotendeels beperkt is tot de duingebieden.

Het is waarschijnlijk dat veel van deze soorten nieuw ontstane of herstelde geschikte milieus nauwelijks meer langs natuurlijke weg kunnen bereiken gezien de geïsoleerde ligging van de resterende populaties en het beperkte verspreidingsvermogen van deze soorten (Verkaar, 1990). Het is daarom niet verwonderlijk dat men in soortbeschermingsplannen herintroductie van bedreigde soorten in geschikte leefgebieden overweegt. Uiteraard staat in dergelijke plannen de betekenis van het verbeteren van de kwaliteit van leefgebieden voorop (bv. in het soortbeschermingsplan van de Otter (*Lutra lutra*)). In het kader van het project

Gebiedsgericht Milieu- en Waterbeleid van het Natuurbeleidsplan (Anonymus, 1990) is zelfs de vraag gesteld of voortdurende herintroductie bij wijze van noodmaatregel wel zinvol kan zijn, zolang de kwaliteit van lucht, bodem en oppervlaktewater nog niet aan de doelstellingen van het Nationaal Milieubeleidsplan voldoet.

Waar in het beleid gestreefd wordt om de natuur, ook wat betreft het beheer (bv. Baerselman & Vera, 1989), zo min mogelijk te beïnvloeden, wordt voorgesteld voorwaarden te scheppen voor het ontstaan van gedifferentieerde landschappen door middel van de introductie van dieren die de rol van oorspronkelijke herbivoren overnemen.

Onder introductie wordt in dit nummer verstaan het al dan niet doelbewust inbrengen van organismen (genetisch materiaal) in levensgemeenschappen buiten hun oorspronkelijk areaal (Anonymus, 1984). Introductie wordt hiermee gedefinieerd op grond van ge-

notypische kenmerken. Zo worden soms soorten geïntroduceerd die in vergelijkbare levensgemeenschappen als een ander genotype voorkomen.

Bij herintroductie gaat het om het uitsluitend doelbewust inbrengen van planten en dieren met dezelfde genotypische eigenschappen als die van referentiegebieden, maar die ter plekke verdwenen zijn (Anonymus, 1984). Processen van herkolonisatie, waarbij de mens geen actieve rol speelt, worden buiten beschouwing gelaten.

In dit themanummer zal vanuit verschillende gezichtspunten worden ingegaan op vragen, die betrekking hebben op de wenselijkheid van en de voorwaarden voor (her-)introductie. Opdam & Verboom gaan in op de processen van uitsterven en hervestiging van populaties in gevarieerde landschappen. Hengeveld bediscussieert de factoren die de kansen op catastrofes na introducties beïnvloeden. Rijksen beschrijft de beweegredenen die hebben geleid tot introducties

Gemeente Loenen (Gld.) (Foto: J. van Osch, RIN-DLO).

'Not cows, but monkeys in our forestry'

van uitheemse soorten. Higler en Van Rossum & Van der Meché schetsen de problematiek van (her-)introductions in aquatische ecosystemen. Londo & Van der Meijden bespreken mogelijke motieven voor het (her-)introduceren van hogere planten. Zij beschrijven daarbij de kansen op uitsterven en succesvolle natuurontwikkeling. Groot Bruinderink bespreekt diverse aspecten van introductie van grote herbivoren die zou kunnen worden uitgevoerd ter realisatie van doelstellingen op het gebied van de natuurbescherming. Walter beschrijft de wet- en regelgeving met betrekking tot de (her-)introductieproblematiek. Tenslotte vatten Verkaar & Van Wirdum de conclusies samen.

Literatuur

Anonymus, 1984. The IUCN position statement on translocation of living organisms. Introductions, re-introductions and restocking. IUCN, Gland.

Anonymus, 1990. Natuurbeleidsplan. Regeeringsbeslissing. SDU, 's-Gravenhage.

Baerselman, F. & F.W.M. Vera, 1989. Natuurontwikkeling, een verkennende studie. SDU, 's-Gravenhage.

Verkaar, H.J., 1990. Corridors as a tool for plant species conservation? In: Species dispersal in agricultural habitats. Bellhaven Press, London: 82-97.

Weinreich, J.A. & C.J.M. Musters, 1989. Toestand van de natuur, veranderingen in de Nederlandse natuur. SDU, 's-Gravenhage.

Summary

(Re-)introduction?

uit Many species are threatened. Some of them have become almost extinct in The Netherlands. It is questioned in this issue whether (re-)introduction might be an effective tool for preservation. Additionally, the introduction of large herbivores in nature reserves will be discussed. These herbivores may contribute to the maintenance of ecosystems appreciated from the point of view of nature conservation.

Here introduction is defined as the importation of organisms (genetic material) in natural communities outside their original distribution area. Re-introduction is the purposive importation of organisms in natural communities where they are extinct, and with the same genetic traits as those in comparable communities where they still occur.

Dr. H.J.P.A. Verkaar
DLO-Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Afdeling Botanische ecologie
Postbus 46
3956 ZR Leersum

.....'Maar aan dat sentimentele Martin Gaus-gezeur (die bovendien belangen in de zaadsector heeft) hebben we nu niets.

Immers met de dood van Lenie 't Hart zal ook de zeehondencreche, dat groene gewrocht, uitsterven.

Het idee erachter was sowieso van een oud-testamentische naïviteit.

Omdat er per jaar zeshonderd zeehondjes sterven een peuterspeelzaal voor de zoutwaterpuppies.

Denk je eens in hoeveel vlinders er per jaar doodgaan?

Ooit van een rupsencreche gehoord?

Nee, we moeten eenvoudigweg accepteren dat we het op korte termijn zonder dieren zullen moeten zien te rooien en dientengevolge voorzichtig maar vastberaden beginnen met de aanmaak van nieuwe dieren'.....

Tekst uit: 'De nekslag voor het circus' in de bundel 'De brillenkoker' van Freek de Jonge (1990). De Roje Hel B.V., Muiderberg; uitgeverij De Harmonie, Amsterdam.

Figuur uit: 'Dolle dubbele dieren', uitgeverij Malmberg, Den Bosch; tekenaar: Mat Rijnders AGE.